

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

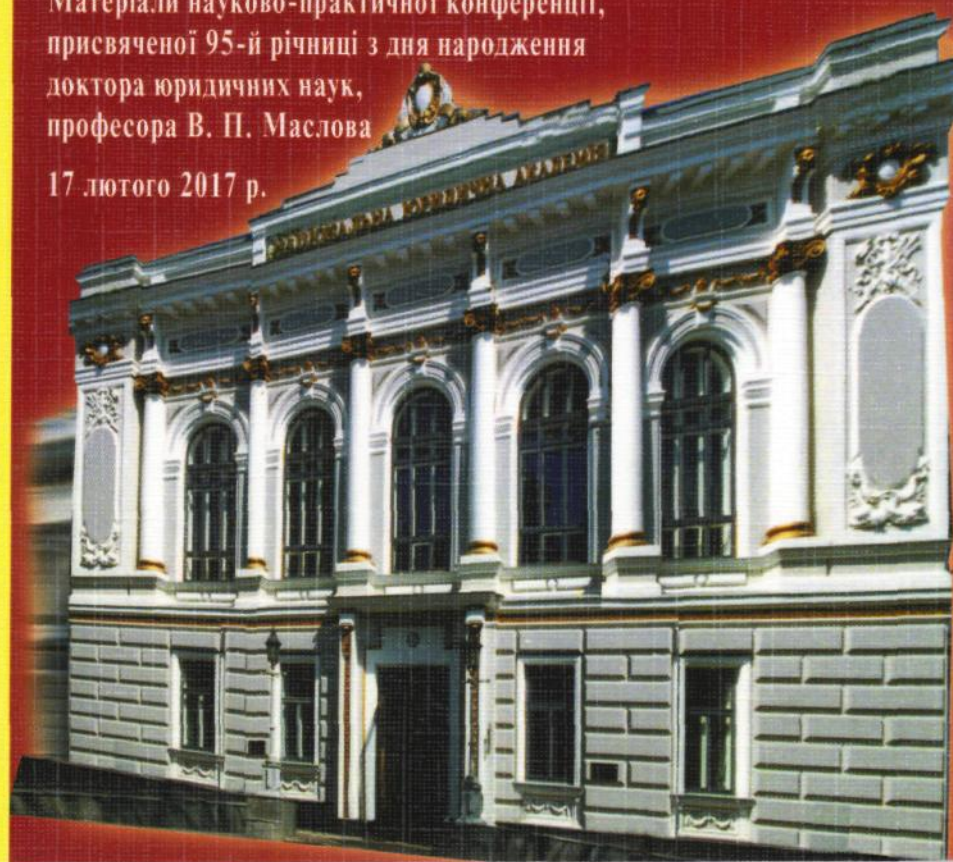
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ОСЕРЕДОК
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«АСОЦІАЦІЯ ЦИВІЛІСТІВ УКРАЇНИ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА: ДОГОВІР ЯК ПРАВОВА ФОРМА РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 95-й річниці з дня народження
доктора юридичних наук,
професора В. П. Маслова

17 лютого 2017 р.

арактеру, треті вважають що вказаний договір має цивільно-правову природу. Крім цього, у питанні визначення сутності договору на поставку товарів для державних потреб дискусійними залишаються питання щодо специфіки суб'єктного складу (держава, територіальні громади), містивна цільова спрямованість цього договору в задоволенні державних потреб, проведення певних процедур, зокрема тендерів, переговорних порів, особливості фінансування за рахунок державного бюджету.

Так, Беяневич О. А., відносить договір на поставку товарів для державних потреб до господарських договорів і зазначає про те, що однією з важливих господарсько-правових юридичних конструкцій в яких закладена ідея забезпечення реалізації публічних інтересів у сфері господарювання та їх альянсу з інтересами суб'єктів господарювання є конструкція державного контракту як договору планового, в основу якого покладений акт державного планування і обов'язковість укладення якого для певного кола суб'єктів господарювання імперативно встановлена законом. Обґрунтовується така позиція тим, що ринкова економіка не виключає жодної з форм планування, скільки є такою, що планується на децентралізованому рівні, носіями планів в ній є численні суб'єкти господарювання, координація планів яких здійснюється за допомогою механізмів ринкової конкуренції. Разом з тим, така координація з боку держави здійснюється шляхом централізованої економічної політики та обов'язковістю розпоряджень, які виходять від держави і адресовані до певних суб'єктів господарювання.

Вважаємо таку позицію помилковою, оскільки планові договори це ерешиток радянської епохи, економіка може бути тільки ринковою, укладення будь якого договору повинно базуватися на принципах свободи договору, свободи підприємницької діяльності, добросовісності, розумності, праведливості. А щодо змісту договору на поставку товарів для державних потреб, то дійсно він має специфіку суб'єктного складу, особливості укладення, фінансування але ці особливості не дають підстав виокремлювати його як господарський чи адміністративний договір. Так, на думку Попонюпуло В. Ф. публічно-правове втручання у сферу приватного права не потрібне для цього оформлення спеціальної правової галузі, тобто господарського права, оскільки така діяльність має міжгалузевий характер. Щодо ідентифікації договору на поставку товарів для державних потреб до адміністративного договору, то як вірно зазначається у юридичній літературі адміністративні відносини не сумісні з принципом свободи договору.

На нашу думку правова природа договору на поставку товарів для державних потреб має комплексний характер. Так, зокрема Дьомін А., відстоює таку позицію, стверджуючи, що «державний контракт» являє собою комплексний правовий акт, який одночасно містить і цивільно-правові і адміністративно-правові елементи. Так, аналізуючи Закон «Про публічні закупівлі» можна сказати про те, що укладення договору між замовником і учасником закупівель обумовлено результатом проведення процедури закупівель, що являє собою багатостадійний процес, пов'язаний з виконанням імперативних приписів і дій, які визначені вказаним Законом.

Слід підкреслити, що договір на поставку товарів для державних потреб має певні особливості які притаманні саме цьому договору і тому вказаний договір не можна відносити до звичайного договору поставки, правове положення якого врегульоване ст. 712 ЦК України. По-перше, договір на поставку товарів для державних потреб має специфічний суб'єктний склад, тобто однією зі сторін в цьому договорі є держава, територіальна громада, по-друге, цільова спрямованість цього договору, а саме забезпечення потреб держави у певних товарах, по-третє, укладенню цього договору передують доволі складна процедура проведення закупівель у вигляді тендеру.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що договір на поставку товару для державних потреб можна розглядати як особливий різновид договору поставки, який має комплексну правову природу і містить як публічно-правові так і приватно-правові елементи.

Піхурець О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ

УМОВИ ДОГОВОРІВ ЩОДО РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Відомо, що змістом договору є його умови, які повинні бути чітко визначені та зрозумілі. Разом з тим, термін «умови договору» в сучасній доктрині не має єдиного розуміння: умови сприймають як узгоджені

права та обов'язки сторін або як підставу виникнення зазначених прав і обов'язків, а також як про зміст документа, що являє собою договір.

Таке розуміння «умов договору» в декількох значеннях засноване на теорії про полісемію самого терміна «договір», докладно представлену в сучасній науці цивільного права (М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський [1, с. 139], Є. А. Суханов [2, с.188], тощо). На думку М. І. Брагінського, договірні умови це спосіб фіксації взаємних прав і обов'язків. З цієї причини, коли говорять про зміст договору як правовідношення мають на увазі права і обов'язки контрагентів. Якщо договір розглядати, як правочин (угоду), то фіксаційна функція договірних умов дозволяє ототожнювати їх з пунктами договору [3, с.296].

О. С. Іоффе стверджував, що спроби визначити зміст договору вказівкою як на його умови, так і на права та обов'язки, що випливають з нього є помилковими і пояснюються змішуванням договору як юридичного факту з самим договірним зобов'язанням [4, с.26-27]. Аналогічної позиції дотримується і А. М. Мартем'янова, яка піддає критиці як саму ідею про багатозначність терміна «договір», так і розуміння договірних умов в її рамках. На думку автора, зазначена теорія призводить до ототожнення і розмивання найважливіших юридичних понять: «договір», «зобов'язання», «зміст договору» [5, с.22-26].

О. А. Красавчиков визначав договірні умови як вольову модель (фрагмент загальної договірної програми) поведінки сторін після того, як договір набере чинності [6, с.166-182]. В системі юридичних фактів волевиявлення може мати дві основні форми: вираження за допомогою мови і вираження за допомогою так званих конклюдентних дій [7, с.93-94]. Тим самим, автор заперечує ототожнення договірних умов і зафіксованих в договорі – документі положень. Умови договору, згідно з позицією О. А. Красавчикова, це елементи угоди, що утворюють у своїй системі зміст договору [6, с.166-182]. Зазначена позиція знайшла відображення також в роботах і інших відомих науковців [8, с.370; 9, с. 588-594].

Встановлення змісту терміна «умови договору» є доволі таки складним теоретичним завданням, проте вважаємо, що умовами договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності слід визнати зміст вольової моделі правовідносини сторін, врегульовану договором, незалежно від форми вираження. Такий підхід найбільше відповідає розумінню, викладеному в роботах О. А. Красавчикова, який

не ототожнював умови договорів з правами і обов'язками його сторін, а також із зафіксованими пунктами документа.

Український законодавець не обмежує сторони договору в визначенні кола його умов. Так це можуть бути умови визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. (ст. 628ЦКУ України). Принципи свободи договору і диспозитивності цивільно-правового регулювання припускають, що договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності можуть містити і інші умови, якщо протилежне прямо не передбачено законом.

Незважаючи на нескінченну різноманітність договірних умов, усе-таки потрібно їх систематизувати, виділити ті з них, які утворюють зміст збиральної категорії «договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності» стосовно до всіх видів договорів зазначеної групи.

Традиційно в науці цивільного права договірні умови поділяють на істотні, звичайні і випадкові [10, с. 30-31; 8, с.372; 3, с. 296-297; 9, с.588-592]. Проте, пропонувалися і інші способи систематизації договірних умов (наприклад, класифікації Б. І. Пугінського, В. І. Кофмана). Втім їх загальним недоліком є відсутність єдиної підстави, що не дозволяє системно розглянути договірні умови. Альтернативну класифікацію договірних умов запропонувала також А. М. Мартем'янова, що виділила поряд з умовами, за допомогою виконання яких сторони досягають мети договору (істотні та несуттєві), умови, в яких виражається воля сторін укласти договір [5, с.96-97]. Також цікавим є поділ і на ініціативні та обов'язкові. Де ініціативні умови договору можуть бути різноманітними, адже це відповідає принципу свободи договору (статті 3, 6, 627 ЦК України). Обов'язковими є ті умови договору, стосовно яких сторони зобов'язані досягти згоди, оскільки це продиктовано цивільним законодавством [11, с. 157].

Класифікація договірних умов на істотні, звичайні і випадкові не є беззаперечною з позиції єдності підстави, на що неодноразово звертали увагу різні науковці, однак, вона дозволяє охопити майже всі види договірних умов щодо збиральної категорії «договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності», забезпечуючи системність і повноту їх дослідження.

Список використаних джерел:

- 1) Витрянский В. В. Существенные условия договора в отечественной цивилистике и правоприменительной практике / В. В. Витрянский // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2002. – № 5. – С. 132-142.; 2) Гражданское право: учебник в 4 т. / под ред. Е. А. Суханова. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – Т.3. – 800 с.; 3) Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая. Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М.: Статут, 2011. – 847с.; 4) Иоффе О. С. Обязательственное право / О. С. Иоффе. – М.: Госюриздат, 1975. – 880с.; 5) Мартемьянова А. М. Гражданско-правовой договор и его содержание: Монография. – Екатеринбург, 2013. – 124с.; 6) Красавчиков О. А. Гражданско-правовой договор: понятие, содержание и функции / О. А. Красавчиков // Антология уральской цивилистики, 1925 – 1989. Сборник статей. – М.: Статут, 2001. – С. 166-182.; 7) Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков. – М.: Юридическая литература, 1958. – 182 с.; 8) Советское гражданское право: учебник. Т.1 / под ред. О. С. Иоффе. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1971. – 469с.; 9) Гражданское право: учебник: в 3 т. Т.1 / под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: Проспект, 2005. – 765 с.; 10) Луць В. В. Цивільно-правовий договір / В. В. Луць // Зобов'язальне право. Теорія і практика. Навчальний посібник / За ред. проф. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 25-33.; 11) Цивільне право: підручник: у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасько-Фатсєвої, В. Л. Яроцького – Х.: Право. – 2011. – Т. 2. – 816 с.

Пленюк М. Д.,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу проблем договірної права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ДОГОВІР ЯК ОСНОВНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ – ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Аналізуючи основні досягнення розробників Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), можна процитувати слова академіка В. В. Луця, що саме конструкція договору стала одним із найвизначніших

здобутків світової правової культури [1, с. 28]. Саме договір у всіх правових системах є одним з основних елементів правопорядку, який юридично забезпечує дійсність обмінних процесів з метою задоволення потреб суспільства, окремих його громадян або їх об'єднань [2, с. 3].

Про вирішальну роль договору як джерела виникнення зобов'язань, можна говорити і з огляду на те, що із 1308 статей ЦК України майже половина безпосередньо присвячена йому, починаючи із загальних положень про договір (гл. 52–53) і закінчуючи нормами про окремі види договірних зобов'язань (гл. 54–77). Досить звернутись до будь-якого поіменованого договірної інституту, врегульованого ЦК України та іншими актами цивільного законодавства, як у перших же статтях дається визначення поняття певного виду договору, його сторін, предмета, форми, прав та обов'язків сторін, наслідки порушення договору тощо, які дозволяють відмежувати його від інших (суміжних) правових конструкцій. Договірних відносин, як зазначає В. В. Луць, стосуються й ті положення ЦК України, які визначають зміст та обсяг цивільної правосуб'єктності фізичних, юридичних осіб та інших учасників цивільного обороту, норми про правочини, право власності, представництво, позовну давність тощо [1, с. 29].

Відповідно до ч. 1 ст. 626 ЦК України, договором є *домовленість* двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. З огляду на законодавче визначення, можна зазначити, що домовленість: 1) має правовий характер для особи, яка її надала, тобто створює для неї юридичний обов'язок, що робить цю особу боржником; 2) вказує на правовідношення, за яким боржник зобов'язаний вчинити на користь кредитора певну дію, або утриматися від неї; 3) є юридичним фактом – основою виникнення зобов'язання. Отже, домовленість сторін є юридичним фактом – основою виникнення договірних зобов'язань.

Однак в доктрині права *домовленість* розуміють не лише як підставу виникнення договірних зобов'язань. Розглядаючи її як самостійну правову категорію часто ототожнюють із договором або стверджують про їх спорідненість. На нашу думку, домовленість і договір не слід ні протиставляти одне одному, ні ототожнювати із договором. Саме домовленість, якщо вона досягнута з дотриманням вимог, встановлених законом є підставою виникнення договірної зобов'язання, яка трансформується у договір. Відмінність *домовленості* від *договору* полягає й в тому,